

***Київський національний університет
імені Тараса Шевченка***

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ ЗАГРОЗИ ПІДПРИЄМНИЦТВУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ПРОТИДІЇ ЇМ

**ВАРНАЛІЙ Захарій Степанович,
д.е.н., професор
14.05.2015 р.**

Основні причини падіння економіки України

- 1) Недостатня обґрунтованість нових змін***
- 2) Непрозорість системи державного управління***
- 3) Відсутність діалогу між владою і бізнесом***
- 4) Відсутність системності в діях влади***
- 5) В податкових новаціях відсутні стимули розвитку підприємницької діяльності***
- 6) Відсутність кредитування реального сектора економіки***
- 7) Незрозуміла валютно-кредитна політика***
- 8) Штучні адміністративні бар'єри тощо***

Надмірне втручання держави у діяльність суб'єктів господарювання призвело до

- 1) Надмірної централізації управління***
- 2) Бюрократизації***
- 3) Суцільного правового нігілізму тощо***

Все це є об'єктивною передумовою для появи та подальшого розвитку інституціональних деформацій (загроз) вітчизняного підприємництва

Інституціональні деформації економіки України

Інституціональні деформації (загрози) – це якісні викривлення інституційних форм підприємницької діяльності

- 1. Тіньова економіка**
- 2. Корупція**
- 3. Тіньова парадержава**
- 4. Рейдерство**
- 5. Непродуктивний відтік капіталу**

***Доборолась Україна
до самого краю.***

***Гірше ляха свої діти
її розпинають.***

Т.Г. Шевченко

1. ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА

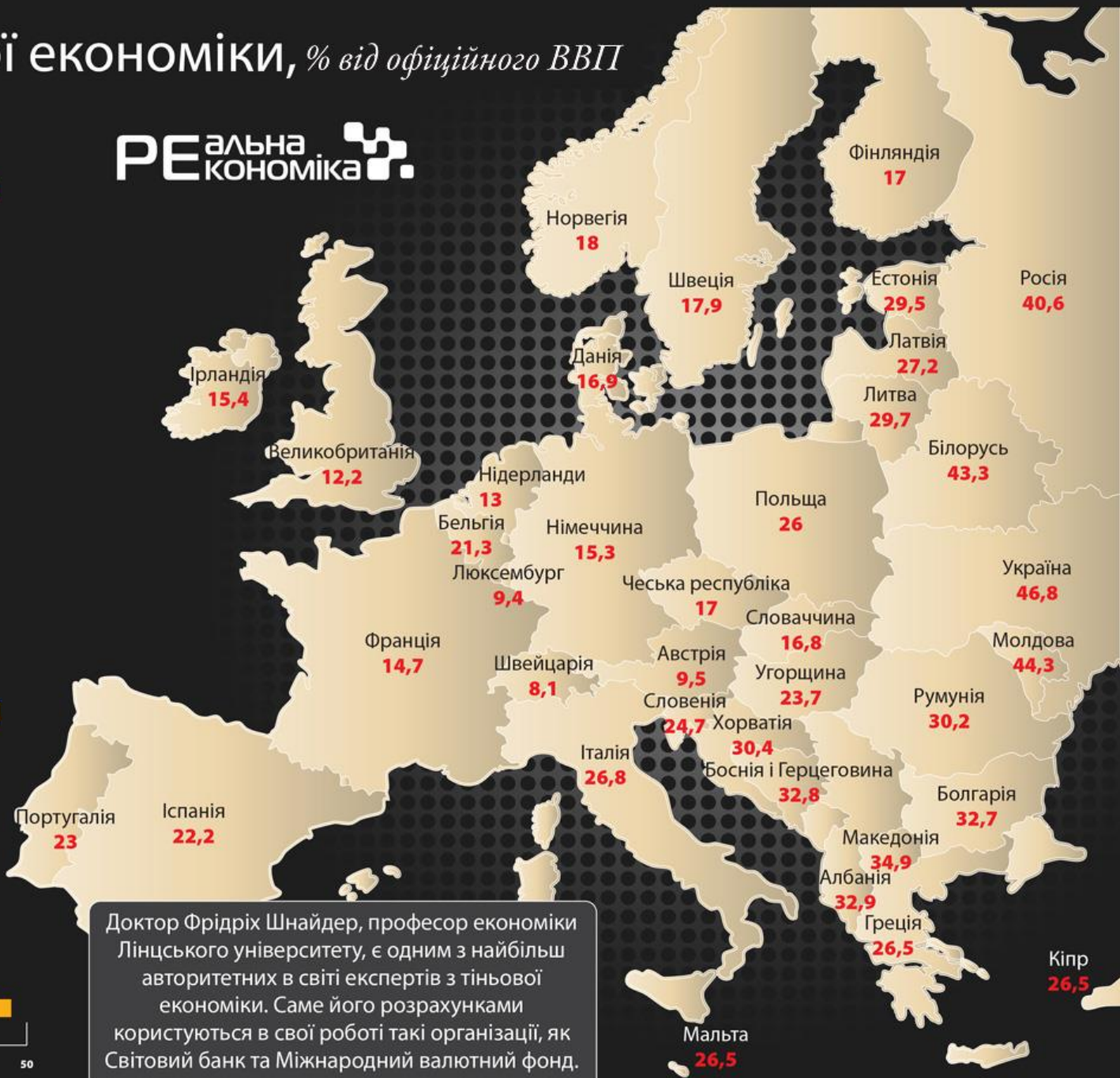
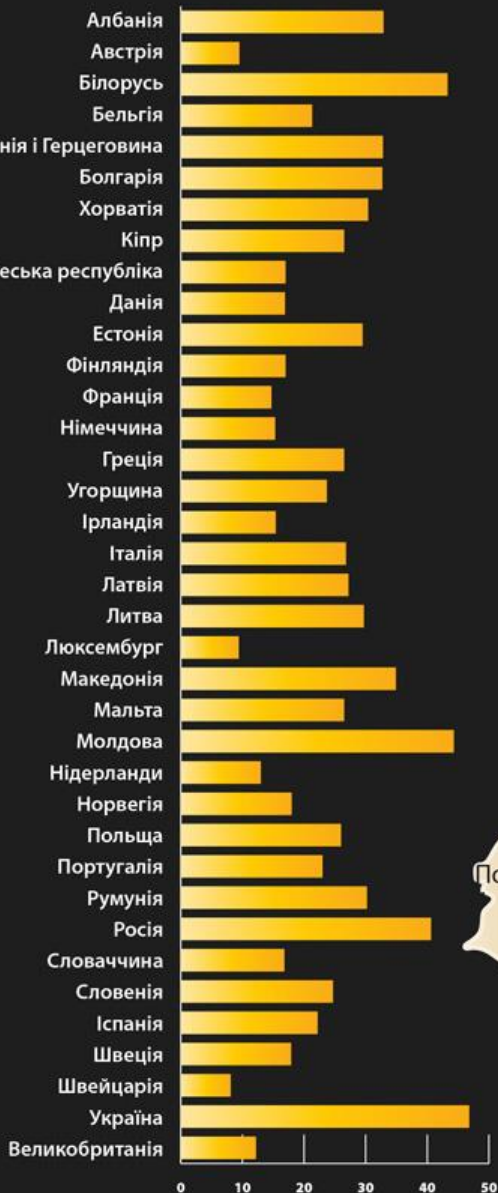
це економічна діяльність суб'єктів господарювання, яка не враховується, не контролюється і не оподатковується державою та (або) спрямована на отримання доходу шляхом порушення чинного законодавства.

ЕКОНОМІЧНЕ КОРИННЯ ТІНЬОВОЇ ЕКОНОМІКИ

– це суперечності між зростаючими потребами суб'єктів господарювання та обмеженими можливостями легального суспільного виробництва.

Розмір тіньової економіки, % від офіційного ВВП

РЕальна
КОНОМІКА

Доктор Фрідріх Шнайдер, професор економіки Лінцького університету, є одним з найбільш авторитетних в світі експертів з тіньової економіки. Саме його розрахунками користуються в своїй роботі такі організації, як Світовий банк та Міжнародний валютний фонд.

Чинники тінізації економіки України

- недовіра до дій влади, високий рівень бюрократизму;**
- недостатність інституційного забезпечення економічної політики;**
- неефективність управління державною власністю і захисту прав власників;**
- системні вади податкової політики (у т.ч. непередбачуваність та непрозорість державної політики у фіскальній сфері);**
- незбалансованість державної регуляторної політики;**
- недосконалість бюджетної політики;**
- деформація структури зайнятості;**
- слабкість судової влади.**

Наслідки тінізації для офіційного сектору економіки

- втрата податкових надходжень до бюджету;**
- ускладнення виконання фінансових зобов'язань держави;**
- недієвість управлінських рішень;**
- скорочення внутрішніх інвестиційних ресурсів;**
- зменшення інтересу потенційних стратегічних інвесторів;**
- зростання рівня криміналізації суспільства через збільшення кількості економічних злочинів.**

2. КОРУПЦІЯ

□ **КОРУПЦІЯ** – це діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг

□ **КОРУПЦІЯ** – це відносини, що складаються між людьми з приводу використання та розпорядження офіційними правовими статусами керівника чи господарника за рахунок невластивої цим статусам ролі ринкових з метою задоволення приватного інтересу.

□ **ОСНОВНИМ ІНСТРУМЕНТОМ КОРУПЦІЇ** є хабарництво – винагорода за відхилення від службових обов'язків, тобто економічна природа його полягає в регулюванні рівня ціни за незаконність або заборону дій.

Особливості корупції в Україні

- **Корупція в Україні не протистоїть формальній економіці, вона існує в ній, виступаючи природним і закономірним наслідком легальних статусів господарюючих та керуючих суб'єктів.**
- **В основі корупційних відносин в Україні лежить можливість приватизувати будь-яке суспільне благо, або навіть закон, і використати його для тіньового обороту у власних інтересах.**
- **Причину існування корупції не можна звести лише до бюрократичних дій державних чиновників. Приватні особи та підприємці також стимулюють існування корупції шляхом давання хабара чиновнику з метою отримання індивідуальних привілеїв і конкурентних переваг.**

Причини виникнення корупції в Україні

- **нерівномірність розвитку ринкового господарства;**
- **надмірна диференціація суспільства на бідних і багатих;**
- **суперечність між швидкозмінними умовами ринкового господарства та чинним законодавством;**
- **суперечність між законодавчою та морально-етичною нормами підприємництва;**
- **суперечності в політичній системі, які представлені владою і бізнесом;**
- **потреба у виживанні населення в складних умовах становлення ринкових відносин;**
- **створення штучного дефіциту ресурсів;**
- **зволікання у прийнятті рішень.**

Наслідки поширення корупції в Україні

- **підрив соціальної довіри й верховенства права;**
- **руйнація соціальної моралі та почуття справедливості у населення;**
- **перешкоджання функціонуванню ринку та деформація нормальних систем розподілу;**
- **зниження громадянської відповідальності;**
- **посилення соціальної напруженості у регіонах;**
- **зневіра у ефективності державної політики тощо.**

Пріоритети боротьби з корупцією в Україні

- ***удосконалення правового поля у сфері боротьби з корупцією відповідно до міжнародних стандартів;***
- ***мінімізація втручання держави у справи ринку, вирішення існуючих економічних проблем ринковими методами;***
- ***виховання у громадян, підприємців відповідальності перед державою та громадянами;***
- ***забезпечення прозорості процесів приватизації та транспарентності використання виручених від продажу державного майна коштів;***
- ***створення умов для виведення основної маси активів, задіяних у тіньовій економіці, у легальне користування;***
- ***забезпечення контролю у сфері відомчої кадрової політики органів державної влади.***

ТІНЬОВА ПАРАДЕРЖАВА

ТІНЬОВА ПАРАДЕРЖАВА =
ВИСОКИЙ РІВЕНЬ ТІНІЗАЦІЇ +
ВИСОКИЙ РІВЕНЬ КОРУПЦІЇ

3. ТІНЬОВА ПАРАДЕРЖАВА

ТП - це утворення макроекономічного рівня державного типу, в якому, внаслідок високого рівня корупції та тінізації, державні послуги та суспільні блага розподіляються за ринковими принципами.

У такому утворенні остаточно формуються та ефективно діють корупційні ринки державних послуг та суспільних благ.

ТІНЬОВА ПАРАДЕРЖАВА ВКЛЮЧАЄ:

- ринок адміністративно-господарських рішень;
- ринок державних посад;
- неформальну кадрову політику;
- ринок державних привілеїв;
- тінізовану виборчу систему;
- ринок державного захисту прав та свобод громадян;
- ринок державної освіти і науки тощо.

4. РЕЙДЕРСТВО

ЦЕ СИЛОВЕ ЗАХОПЛЕННЯ АБО ПОГЛИНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ.

В Україні рейдерство набуває вражаючих масштабів, надмірного цинізму та агресії.

НАСЛІДКИ РЕЙДЕРСТВА:

- негативно впливає на підприємницький клімат;**
- дестабілізує роботу вітчизняних підприємств;**
- руйнує трудові колективи;**
- формує несприятливий інвестиційний клімат та імідж країни.**

Чинники розвитку рейдерства в Україні

- слабкість правової системи;**
- недосконалість судової влади;**
- корумпованість органів влади;**
- відсутність державних інститутів, які б ефективно захищали права власника;**
- низький рівень правової культури;**
- правовий нігілізм як у суб'єктів господарювання так і представників органів влади;**
- сумнівна передісторія приватизації об'єктів тощо.**

РЕЙДЕРСТВО В УКРАЇНІ

- За експертною оцінкою, щорічний обсяг сегмента поглинань і злиттів (без приватизації) становить понад 3 млрд. дол. США.
- 60-70% поглинань мають недружній характер рейдерських захоплень.
- Рейдерство набуло в Україні системного характеру. Кількість захоплень сягає 3000 на рік.
- У країні діє щонайменше 40-50 спеціалізованих рейдерських груп, які складаються з досвідчених юристів та економістів. Результативність атак – понад 90%.
- Українське рейдерство має відчутну кримінальну складову: протиправні дії чиняться із залученням збройних формувань, а подекуди - навіть співробітників правоохоронної системи.

5. НЕПРОДУКТИВНИЙ ВІДПЛИВ КАПІТАЛУ

ПРОДУКТИВНИЙ ВІДПЛИВ КАПІТАЛІВ відбувається за операціями, які мають законний характер і є доцільними з точки зору зміцнення міжнародних зв'язків та позицій України на світовому ринку.

НЕПРОДУКТИВНИЙ ВІДПЛИВ КАПІТАЛІВ – це операції, здійснення яких має протиправний характер або є неефективним для країни. До них відносяться операції з метою оптимізації умов інвестування, ухилення від оподаткування, легалізації коштів тощо.

Канали та схеми непродуктивного виведення капіталів:

- операції у сфері зовнішньоекономічної діяльності;
- інвестиційні операції;
- операції з цінними паперами;
- операції фіктивного страхування та перестраховання.

Обсяги непродуктивного відпливу капіталів

- За розрахунками НБУ непродуктивний відплив капіталу щороку оцінюється понад 4 млрд. дол. США.**
- За даними Державної служби фінансового моніторингу щороку за сумнівними операціями з України вивозиться понад 15 млрд. грн.**
- За оцінками науковців щорічні обсяги непродуктивного відпливу капіталів з України становлять 1,5-3 млрд. дол. США. З 1991 р. виведено понад 50 млрд. дол. США.**
- За розрахунками ОЕСР обсяг капіталів, виведених за межі України з 1991 року, становить понад 20 млрд. дол. США.**

Наслідки недостатності державних зусиль щодо подолання деформацій

- викривлення принципів громадянського суспільства;**
- формування негативного іміджу держави серед міжнародної спільноти;**
- стримування надходження в країну іноземних інвестицій;**
- перешкоджання налагодженню торговельно-економічних стосунків українських підприємств із зарубіжними партнерами;**
- стримування євроінтеграційних зусиль України.**

Основні напрями протидії інституціональним загрозам

- Стратегічна визначеність**
- Інституційна впорядкованість**
- Інвестиційно-інноваційна модель розвитку**
- Соціальна орієнтація економіки**
- Посилення впливу демократичних інституцій на економічну політику, зокрема (4 Д):**
  - 1. Децентралізація влади**
  - 2. Дерегуляція економіки**
  - 3. Демоніполізація економіки**
  - 4. Детінізація економіки**

ДЕТІНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ

це цілісна система дій, спрямована передусім на подолання і викорінення причин та передумов процесів тінізації.

СТРАТЕГІЧНА МЕТА ДЕТИНІЗАЦІЇ – істотне зниження рівня тінізації економіки шляхом легалізації тіньових капіталів, створення сприятливих умов для залучення їх в економіку.

Державна стратегія детінізації економіки

- створення умов для легалізації зайнятості;***
- сприяння розвитку банківської системи та забезпечення ефективної діяльності фінансових ринків;***
- скорочення рівня монополізації виробництва та розвитку конкурентного середовища;***
- підвищення ефективності економ. механізмів державного нагляду та контролю за підприємницькою діяльністю;***
- посилення правового захисту майнових прав держави;***
- забезпечення прозорості у сфері виконавчої влади;***
- підвищення ефективності системи управління корпоративними правами;***
- розробка відповідного правового забезпечення процесу легалізації доходів.***

Заходи щодо детінізації економіки

- «амністія» капіталів некримінального походження, які спрямовуються в інноваційну сферу та інші пріоритетні сектори;**
- запровадження податкових стимулів до нагромадження та інвестування коштів в інноваційний сектор;**
- реальне спрощення погоджувальних та дозвільних процедур щодо здійснення підприємницької діяльності;**
- впровадження наявних теоретичних розробок щодо виявлення напівлегальних фінансово-промислових угруповань та ліквідації виявлених схем іллегалізації капіталу;**
- обов'язкове обґрунтування джерел походження грошових коштів при купівлі товарів, вартість яких перевищує певну заздалегідь визначену суму;**
- залучення до реалізації стратегії легалізації представників міжнародних організацій, спеціалізованих на протидії нелегальному господарюванню тощо.**

Байдужість – головна небезпека

**Та не однаково мені,
Як Україну злії люде
Присплять, лукаві, і в огні
Її, окраденую, збудять...
Ох, не однаково мені.**

Т.Г. Шевченко

Дякую за увагу!

